

Position Paper Waddenvereniging & Natuurmonumenten, ronde tafel gesprek Stroomkabel windpark Schiermonnikoog

Het wantij onder Schiermonnikoog, het gebied waar het Voorkeursalternatief is gepland (foto: Flying Focus, Herman IJsseling)

Geachte leden van de Vaste Kamercommissie voor Economische Zaken en Klimaat,

Een plaatje zegt meer dan 1000 woorden. Bovenstaand het stuk Waddenzee tussen de oostpunt van Schiermonnikoog en de Groninger vaste wal waar de natuur de baas is, al eeuwenlang, zonder enige menselijke invloed. Het is september, vele honderden miljoenen vogels maken zich op voor de jaarlijkse trek naar het zuiden. Veel, héél veel van hen gebruiken de Waddenzee als essentiële tussenstop om te eten en te rusten. Exact het gebied waar de aanlanding van Net op Zee (NOZ) als voorkeursalternatief staat geprojecteerd. Een dynamisch gebied met zowel op het eiland als in de Waddenzee, unieke natuurwaarden, boven en onder water. Zon, water, wind, regen, zand en eb & vloed hebben dit landschap gevormd. Elke jaargetijde is het anders, een dynamisch en magisch gebied. Juist dwars door deze oernatuur staat deze aanlanding gepland, met twee kabels 100 meter uit elkaar. Dat kan en mag niet, ethisch, beleidsmatig en wettelijk. En het hoeft ook niet, er zijn immers alternatieven.

Waddennatuur staat onder druk

Deze beoogde aanlanding is de zoveelste aanslag op de natuurwaarden van het Waddengebied. Het gaat niet goed met de natuur in de Waddenzee. Daarom ook heeft besloot dit Kabinet tot een betere vorm van natuurbeheer dan voorheen. De doelstelling van deze nieuwe Beheerautoriteit Waddenzee laat daar geen twijfel over bestaan: “de samenhang van het natuur-, vis- en waterbeheer van de Waddenzee in overeenstemming met de daarvoor geldende Unierechtelijke en nationale wet- en regelgeving te bevorderen en te versterken en daarmee de natuurkwaliteit te verbeteren”.¹

De kwaliteit van aquatische habitattypen is nog onvoldoende ([beheerplan Waddenzee](#)). Belangrijke soorten lopen in aantal achteruit (zoals eidereenden, scholeksters), herstel van aangetaste natuurwaarden loopt traag (kokkel- en mosselbanken) of komt niet op gang (herstel van groot en klein zeegras, terugkeer van de wulk). Ook zijn er onvoldoende migratiemogelijkheden voor trekvis en de broedgebieden die voor veel soorten kustvogels onvoldoende zijn ([beheerplan Waddenzee](#)). Oorzaken van deze negatieve ontwikkelingen zijn divers en niet eenduidig: vaak gaat het om een complex van ontwikkelingen die ieder op zich mogelijk een beperkt effect hebben, maar samen voor achteruitgang zorgen. Wat deze cumulatieve effecten zijn en hoe ze de kwaliteit van de natuur verslechteren is nog onbekend. Het Kabinet heeft daarom een onderzoek aangekondigd onder de paraplu van het NOW.²

De ecologische effecten zijn groot en niet herstelbaar

Dit is een nieuw, groot en ingrijpend project waarbij de schade dus bovenop de nog onbekende cumulatieve schade komt voor de gehele Waddenzee. De effecten van aanlanding zullen op het eiland Schiermonnikoog, de Waddenzee en het Groninger landbouwgebied desastreus zijn. Akkerbouwers moeten vrezen voor extra verzilting. Kwelder en duinvegetaties, met zeldzame soorten en kwetsbare ecosystemen worden doorgraven. Ruiplekken voor de Lepelaars worden verstoord, het zicht onderwater door het vele baggeren en graven zal troebel worden. Sommige effecten zijn tijdelijk, maar het herstel van dergelijke complexe ecosystemen vraagt een zeer lange tijd. De vraag is echter ook of de natuur deze rust gegund wordt. Door het dynamische karakter van de Waddenzee, zeker nabij de oostpunt van het eiland, is het gevaar op blootspoelen van de kabels groot waardoor periodiek / structureel onderhoud noodzakelijk zal zijn. Ook heerst er zorg over de geomorfologische stabiliteit van het eiland ter plaatse van de doorsnijding na aanleg van de kabels.

In strijd met Waddenbeleid en wet- & regelgeving

Het Kabinet koos met het nieuwe natuurbeheer voor de Waddenzee nadrukkelijk voor verbetering van de natuurkwaliteit. Om dat te bereiken werd februari 2021 is op de Waddentoogdag door de ministers van LNV en I&W de [Agenda voor het Waddengebied 2050](#) vastgesteld. Over aanlandingen is deze agenda heel helder: “*De aanleg van kabels en buisleidingen door de Waddenzee van de Noordzee naar het vasteland dient in beginsel aan te sluiten bij bestaande corridors (westzijde nabij Den Helder, oostzijde bij de Eemshaven)*”. Met het VKA legt het

¹ Staatscourant 2020, 36033 - Bestuursvereenkomst Beheerautoriteit Waddenzee, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, besluit 09-07-2020

² Kamerbrief d.d. 7 juni 2021, https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021Z10050&did=2021D22118

ministerie van EZK de Agenda voor het Waddengebied letterlijk naast zich neer, sterker nog ze kenden hem in eerste instantie niet.

Ook Nederland heeft te voldoen aan het Europese Natura-2000 opgaven binnen haar natuurgebieden, zo ook de Waddenzee. Voor het Waddengebied gelden tal van instandhouding of verbeteropgaven van tal van soorten en habitats. Echter met de 'patiënt Waddenzee' gaat het niet goed. Veel opgaven zijn (nog steeds) niet gehaald. De voorgenomen aanlanding zal de conditie van de patiënt niet verbeteren is ons oordeel. Niet alleen zou het 'voorzorgsprincipe' moeten worden gehanteerd, maar deze aanlanding is niet te compenseren of mitigeren. Kortom deze activiteit is wettelijk gezien onvergunbaar.

Op het IUCN world-congress in Marseille begin deze maand hebben internationale natuurbeschermers de Nederlandse regering in een vastgestelde [motie](#) opgeroepen te stoppen met gaswinning onder het Werelderfgoed Waddenzee. Morrelen aan de waarden van dit UNESCO Werelderfgoed kan en mag niet. Parallellen met de aanlanding van kabels in ditzelfde gebied zijn evident. Over schade toebrengen aan de Outstanding Universal Value van Werelderfgoed Waddenzee is de onafhankelijke Nederlandse UNESCO Commissie helder en niet mis te verstaan; "Het is de verantwoordelijkheid van ons allemaal om goed voor dit uitzonderlijke gebied te zorgen en daarvoor alle maatregelen te nemen. Neem die verantwoordelijkheid, voor het Wad, voor Nederland, voor de wereld."³

EZK blijft kiezen voor snelheid boven zorgvuldigheid

In de [kamerbrief van 18 mei 2021](#) kondigt de Minister EZK een 'adempauze' aan, om beter met stakeholders in gesprek te gaan en de alternatieven beter in kaart te brengen. Inmiddels is deze korte adempauze al weer bijna voorbij. De eerste concept-uitwerkingen van deze verkenning zijn uiterst teleurstellend, qua focus en diepgang. Alle mogelijke andere routes anders dan de oostelijke Waddenzee, bijvoorbeeld door samenwerking met de Duitsers of de Noordzee worden ter zijde geschoven. Ook het amoveren van bestaande leidingen om ruimte te creëren in de drukke route Eems-Oost krijgen geen kans. De aanlanding van stroomkabels kan efficiënter, met minder natuurschade, door inzet andere routes, toepassing van innovatieve technieken (stopcontacten op zee, waterstofproductie op zee en samenwerking met andere landen. Wij roepen op deze mogelijkheden beter en breder te onderzoeken en de adempauze te verlengen zodat deze alternatieven onderzocht kunnen worden.

MER-fase II van het VKA, de route door de Waddenzee, door Schiermonnikoog vereist een zorgvuldige ecologische effectbeschrijving en fact-finding. Het is immers een majeure ingreep. De voorbereidingen en onderzoek in het trace van het VKA lopen door. De ecologische onderbouwing, lijkt net als in fase I, zich te beperken tot 'tabellen met plussen en minnen en afvinklijstjes'. Het position paper van Professor Tsjisse van der Heide laat zien dat er een schat aan wetenschappelijke onderzoeksdata ligt. Een netwerkanalyse waarbij interacties en onderlinge afhankelijkheid van soorten duidelijker wordt, zal een stevige fundatie kunnen vormen voor de verdere effectvoorspelling. Deze ontbeert nu helaas, zowel bij de aanpak van de ecologische effectvoorspelling van NOZ maar ook VAWOZ.

Recent is door de Waddenacademie op verzoek van u, vaste commissie voor EZK, [een contra-expertise over integrale besluitvorming duurzame aanleg van kabels en leidingen in het Waddengebied](#), opgeleverd. De conclusie van deze contra-expertise is duidelijk. EZK handelt in haar integrale besluitvorming onvolledig, met een te smalle scope en heeft weinig aandacht voor impact op langere termijn van ingrepen en gaat niet in op de cumulatieve effecten van deze maatregel bovenop de stapel van alle andere die de Wadden-natuur schaden.

Tot slot, het kan ook anders

Om het klimaat te redden is duurzame windenergie hard nodig, ook wij vinden dat. En juist om klimaatverandering te weerstaan zijn gezonde natuurgebieden als de Waddenzee essentieel voor onze maatschappij en economie. Net als de Waddenzee essentieel is voor de vogels, vissen en schelpenriffen. Daarom begint de weg naar een uitstekend klimaat kan alleen met respect voor de natuur.

De aanpak waar nu voor gekozen is, is typisch vanuit een ad-hoc planning bekeken vanuit één specifiek project. Als je gaat uitzoomen en naar de toekomst kijkt zullen er nog veel meer windparken en daarbij behorende kabels nodig zijn. Maar misschien ook minder kabels door een 'stopcontact op zee', of een locatie waarin stroom is omgezet in waterstof. Er zit dus een conflict tussen korte termijn en lange termijn planning. Wat er nu nodig is,

³ <https://www.unesco.nl/nl/artikel/oproep-aan-de-politiek-geen-nieuwe-boringen-in-nabij-de-waddenzee>

is een integrale en lange termijn aanpak met een goede ruimtelijke planning. Dan zou het zo maar kunnen zijn dat dit VKA, op deze plek niet nodig is.

Wij doen een dringend beroep op dit en het toekomstige Nederlandse Kabinet om groene stroom aan land te brengen zonder daarmee het natuurlijk van Werelderfgoed Waddenzee te doorkruisen. Kies voor een slimme manier om dat te doen. aan land te brengen. Hou op met graven onder een eiland, baggeren door Wad en kwelders en graven door vruchtbare aardappelakkers! Breng groene stroom direct naar de plekken in Nederland waar het meteen helpt om de grootste vermindering van CO2 uitstoot te verminderen. IJmuiden kan ook voor de toekomst een logische plek zijn voor de aanlanding van stroom uit toekomstige windparken. De Minister kan en moet verder denken over klimaat, energie en biodiversiteit dan de landsgrens en de kades van de Eemshaven. Drie landen beheren hetzelfde werelderfgoed Waddenzee. Drie landen hebben dezelfde klimaat- en biodiversiteitsdoelstellingen binnen de Europese Unie.

Het is september, vele honderden miljoenen vogels maken zich in de Waddenzee op voor de jaarlijkse trek naar het zuiden. Het is september en de Tweede Kamer staat aan de vooravond voor belangrijke besluiten voor de Waddenzee, is het niet deze aanlanding, dan is het wel aardgaswinning. Héél veel mensen in ons piepkleine landje vragen juist in deze maand steun en daadkracht van de Tweede Kamer. Dat doen we vandaag, maar deden dat ook namens bijna 37.000 mensen die met ons al in juni een petitie overhandigden aan u, leden van de Tweede Kamer.

Kies voor een alternatieve route. Vermijd Schiermonnikoog en het bijzondere Waddengebied en spaar de kwetsbare natuur en landbouwgronden.

Lutz Jacobi, directeur Waddenvereniging
Arjen Kok, Provinciaal Ambassadeur Wadden, Natuurmonumenten

Namens: Vogelbescherming Nederland, It Fryske Gea, Het Groninger Landschap, Landschap Noord-Holland, Sportvisserij Nederland en Stichting Wad